

dit seruis suis, Christianis scilicet & fidelibus omnibus potestate cuiusq; operis, quo loco Græci habet ἰσχυρῶς ἐκείτω τὸ ἐπίσ ἀπὸ εἰδ, id est, potestatem scilicet in bona sua relicta, & vnique opus suum, & vnique munus suum peragendum. Id autem est quod Apostolus ad Ephes. 4. ait. ✠ Ascendens in altum dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & doctores. Et ianitori præcepit vt vigilet: Ianitores autem Ecclesiarum sunt Episcopi, quos vt singulos vigilare ac sibi attendere præcepit, dum à peregrinatione ad iudicium rediret. Ita ianitoribus & episcopis specialius vigilare, nec vni sibi modo, sed vniuerso gregi attendere præcepit. Cuius officij admonens eos Paul. Act. 20. ait. ✠ Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Vt autem ne putaremus solis ianitoribus & episcopis vigilandum, subdit in vniuersum omnibus dicens: Vigilate ergo: Nescitis enim quando dominus domus veniat ad iudicium, tam vniuersale quàm particulare cuiusq; in morte.

CAPVT DECIMUMQVARTVM.

Conspirantibus in Christum Iudæis à muliere murmurantibus discipulis vngitur, vnde à Iuda venditur, in cœna Eucharistiæ instituit sacramentum, prædicat omnium in se scandalum, & trinam Petri negationem. In monte post trinam orationem traditur à Iuda discipulis fugientibus, coram Caiapha accusatus & mortis reus iudicatus conspicuitur & cæditur, & ter à Petro negatur, quorum tamen pœnitet.

✠ Matth.
26. a.
Luc. 22. a.
Ioan. 12. a

E ✠ Rat autem pascha & azyma post biduum: & querebant summi sacerdotes & Scribæ, quomodo eum dolo tenerent & occiderent. Dicebant enim: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. Hæc itaque feria tertia dicta sunt, & feria quinta sequente ad vesperam comedit agnum & azyma: interea autem

autem Iudæi quærebant occasionem occidendi dominum suum : nolebant autem morti eius in die festo consentire, propter populi tumultum, cui tamen consenserunt non Deum timentes, innocentem occidentes, sed populum formidantes : ne fortè eum ab eorum manibus eriperet. Propterea dicebant: non in die festo, quando à tota contingebat provincia populum ad diem festum Ierusalem aduenire. In quo timebant plebis seditionem: quoniam multi tanquam Deum habebant illum.

Et cum esset Bethaniæ in domo Simonis Leprosi, & recumberet, venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati preciosi, & fracto alabastro effudit super caput eius.

† Erant autem quidam indignè ferentes intra semetipsos, † Matth. 26. a. enim unguentum istud venundari plusquam trecentis denarijs, & dari pauperibus. Et fremebant in eum. Ioan. 12. 3

Solent plurimi occasionem accipere scandali ex bono opere, ex quo potius deberent gaudere, & factum hæc dare. Hinc ad Iudæi similitudinem nostræ tempestatis hæretici, videntes templa preciosis ornari donarijs, & accuratione parari, cum Iuda quærentur & dicunt: Vt quid perditio hæc: nonne melius esset hæc dari pauperibus? quasi quæ in Dei sunt honorem, in communem non cedant utilitatem & pauperum ac diuitum deuotionem excitandam. Mulier ergo plus illis erga Deum affecta, dignius duxit Deo offerre quàm vendere, & in pauperes spargere, vnde à Deo laude digna reputata, & perpetuis essenda laudibus ac celebranda. Effundere igitur non timuit preciosum unguentum, fracto alabastro super caput domini cum cæteris recumbentis, quod nec egrè tulit dominus, sed factum laudauit. Quod autè unguentum ferunt nardi spicati preciosi, sic habebat vetus interpres, & antiqua exemplaria, quod quidam tamen audaculus libarius tollere non erubuit. Et quia Græcè erat $\pi\iota\sigma\tau\iota\kappa\acute{\alpha}\varsigma$, reposuit piscicæ. At cum $\pi\iota\sigma\tau\iota\kappa\acute{\alpha}\varsigma$ Græcis in vsu non sit, & Marcus plerunque verba Latina Græcè vsurpauit, corruptis ijs vtatur, sitque genus nardi, quod spica siue spicū nardi appellatur, potuit Marcus $\pi\iota\sigma\tau\iota\kappa\acute{\alpha}\varsigma$ dixisse, loco $\pi\iota\kappa\iota\tau\iota\kappa\acute{\alpha}\varsigma$, quod interpres rem intelligens verterit nardi

spicati vel spicata. Præstabat ergo relinquere spicati in
 textu, & ad marginē addere pistica: quanquam vt dixi
 id vocabuli neq; Latinū Græcū neq; Quod si placet ita
 vertere, esset veræ ac germanæ nardi fidelis, & nō sophi
 sticæ. Quod aut dixit alabastrum vnguenti nardi spicati
 &c. Græci habent ἄλκιβαστρον μύρον γάρδῆ πιστικῆς, πο
 λυτελῆς. Nota quod τὸ πολυτελῆς, referrī potest ad τὸ
 vnguenti, quod interpres fecit scribens vnguenti nardia
 spicati preciosi: vt intelligas vnguenti præciosi nardi.
 Spicati potest etiam referrī ad τὸ nardi, quod Erasmus
 fecit dicens: Nardi preciosa, sed tunc argumento est
 quod tunc legendum esset spicata, & non pistica: cū
 idem sit nardus preciosa, & nardus pistica, id est, vera &
 germana & spectata. Hic suo more philosophās Caieta
 nus: Melius inquit, legitur pistici neutri generis: quo
 niam quadrat vt referatur ad vnguentum. Nō enim in
 quit, timetur adulterina herba nardi, sed timetur adu
 lerinum vnguentum nardi: quasi ex adulterina herba, ve
 rum germanumque fieri possit vnguentum.

† Mat.
 26. b.

*Iesus autem dixit: Sinite eam † quid illi molesti estis? Bo
 num opus operata est in me. Semper enim pauperes habe
 bitis vobiscum, & cū volueritis, potestis illis benefacere:
 me autem non semper habebitis. Quod habuit hæc, fecit:
 præuenit ungerē corpus meū in sepulturā. Amē dico vobis,
 ubicunq; prædicatum fuerit Euangeliū istud in vniuer
 so mundo, & quod fecit hæc: narrabitur, in memoriā eius.*

Videns Iesus fidem mulieris, & discipulos illam in
 crepantes, & ad pœnitentiā propter tantam perditionē
 impellentes, causam eius defendit, quod scilicet sepul
 turam eius breui futuram præuenisse. Sinite inquit illā,
 præparare sepulturam meam dum potest, quoniam
 cū voluerit nō poterit. Nec pauperes curatis, vt vide
 mini, quibus semper benefaciendi locus vobis erit, non
 semper mecum habebitis, qui tamen præsentia maiesta
 tis nusquam abest. Iusti quidem & boni Christum sem
 per habent per fidē, per signū, per baptismatis sacramē
 tum, per altaris cibum & potum. Vnde dicit Matth. vlt.
 ✠ Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem
 seculi. Iudas verò arbitratus hanc fecisse vt Christi fa
 miliari

✠ Mat.
 vlt. d.

miliari vteretur alloquio & societate, murmurandi an-
sam accepit: sed quantam famam & perpetuam Maria
est adepta, tantam Iudas infamiam & perpetuam assecutus est.
*Et Iudas Iscariotes vnus de duodecim, abijt ad summos
sacerdotes vt proderet eum illis. Qui audientes gauisi
sunt, & promiserunt ei pecuniam se daturos. Et quere-
bat quomodo illum opportunè traderet.*

†Zac.ii.c

Iudæ cognomen inferuit, ad differentiam alterius
Iudæ, qui Taddæus dicebatur: qui erat vnus de duode-
cim nõ merito sed numero, nõ animo sed corpore, nul-
la constrictus necessitate principes quærit, nec quæritur,
nec de tam cara re certam quærit summam, sed in
vniuersum quid vultis inquit mihi dare, & ego vobis
eum tradam, quasi iam nomen eius odio habens non di-
gnatur nominare eum Christum vel Iesum, & quasi vile
mancipium in potestate posuit emētium, vt quicquid
etiam adeo paruum obtulissent, paratus erat dare, ita
quod prima summa oblata cum eis pactus est, sed etiam
illum in manus eorum tradere pollicitus. Vnde cõueni-
ens tempus expectabat quo sine tumultu traderet eum.

†Et primo die azymorum quando pascha immolabant, di-
cunt ei discipuli: *Quid vis eamus, & paremus tibi vt man-*

†Mat.

26.b.

*duces pascha? Et mittit duos ex discipulis suis, & dicit eis:
Ite in ciuitatem, & occuret vobis homo lagenam aquæ ba-
iulans, sequimini eum, & quocũque introierit, dicite domino
domus: quia Magister dicit: Vbi est refectio mea, vbi pascha
cum discipulis meis manducem? Et ipse vobis demonstra-
bit cenaculum grande stratum, & illic parate nobis.*

Luc.22.a

Prima dies azymorum decima quarta erat, qua agnus
immolabatur ad vespem, & tunc fermentum omnino
cessabat ad octauum vsque diem, & omnes illi octo dies
dicebantur dies azymorum. Prima igitur illorum octo
dierum in qua pascha, id est, paschalis agnus immola-
batur, solliciti de pascha celebrando discipuli, petunt à
Christo diuersorij, sciētes quia nullū prorsus, sed nec
caput raclinaret habebat. Et mittit duos discipulos Pe-
trum & Ioannem vbi celebrandum erat pascha iuxta † Deut.

legem Deutero. 16. † Non poteris imolare phasem in 16.a.

qualibet vrbium tuarum, quas dominus Deus tuus daturus est tibi : sed in loco quem elegerit dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi. Et mittit eos ad quendam, nomen & hospitis baiuli tacens vt quarant ab eo refectioem, Græcè κατὰλυμα, quod & refectioem significat & diuersorium, scilicet locum refectiois: quo modo loco isto sumit. Cætera patent Matth. 26.

Et abierunt discipuli eius, & venerunt in ciuitatem, & inuenerunt sicut dixerat illis, & parauerunt pascha.

Præceptum domini iuxta formam quam illis præfixit exequuntur, & quæ ad cœnam legalè necessaria erât, emunt & parant agnum scilicet, azymos panes, & quæ necessaria sciebant ad cœnam, & agni esum.

† Matth. 26. b. Luc. 22. b. Ioã. 13. e. De offic. ordina. cap. Si sacerdos. Psal. 40.

‡ *Vespere autem facto, venit cum duodecim. Et discumbentibus eis & manducantibus ait Iesus: Amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me, qui manducat mecum.*

Nec abs re venit cum duodecim, adest enim cum cæteris Iudas, vt omnem ab alijs tollat suspicionem. Cum discipulis Christus legale pascha manducat, vt doceat, vetus pascha nouum figurasse, & illi per passionem suâ finem imposuisse. Inter cœnandum verò prædicit suam traditionem, & crimen satis occultum, vt factem audiens proditor, credat factum suum non latere magistrum, & facti pœniteat, vel omnino erubescat criminis facti confici: quem etiam dominus ad pœnitentiam reuocare volebat.

At illi ceperunt contristari, & dicere ei singulatim: Nunquid ego? Qui ait illis: Vnus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino. Et filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de eo. Væ autem homini illi per quem filius hominis tradetur. Bonum erat ei, si non esset natus homo ille.

Cæteri vndecim huius facti nil sibi conscij erant cõtristabantur tamen, magistro magis quàm sibi credentes, & fragiles se cognoscentes. Ideo quilibet eorum cœpit quærere singulatim, quod dicitur Græcè ἄς καὶ ἄς, id est, vnus post alterum. Nunquid ego sum ille, quem nobis præstituis. Quibus respondet Christus indistinctè tamen, cum omnes secum in catino intinxissent: & ita nec Iudas ex hoc perfusus est vel victus rubore. Addit autem

autem Dominus perpetuam flagitij illius pœnam: quod scilicet, fatius illi fuisset non nasci, & in vtero materno mori, quàm tale perpetrassè flagitium, non quia natus est malus, sed quia effectus est: sed cum liberum haberet arbitrium, ignavia torpuit, & mentis nequitia ac prauitate voluntatis malus euasit.

Et manducantibus illis, accepit Iesus panem, & benedicens fregit & dedit eis, & ait: † Sumite, hoc est corpus meum. Et accepto calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic est sanguis meus noui testamenti qui pro multis effundetur. Amen dico vobis, quia iam non bibam de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam nouum in regno Dei.

Christus inter cœnandum postquam agnum typicum ecomedit cum discipulis, & veteris Testamenti ceremonijs finem imposuit, lauit Apostolorum pedes, vt dignius ad nouum perueniat sacramentum, plurimis olim figuris & signis præmonstratum. Nec istud Sacramentum sanguine & carnis brutorum conficitur animalium, sicut olim in lege, sed Christi carne & sanguine per tales hostias figuratis & designatis. Non igitur accipiens panem & vinum dicit: hæc sunt signa, vel figuræ, sed prioris Testamenti figuris succedunt. Sed de pane dicit, Hoc est corpus meum verum, non figuratum, quod statim pro vobis & cunctis tradetur fidelibus: sicut, Hic est sanguis meus, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum: qui omnes emundare sufficeret, si fidem huius Sacramenti, ac dilectionem, & Sacramentorum participationem attingerent. A carnalibus inde ad spiritualia versus ait: Amen dico vobis, quia iam non bibam, & c. Sensus est iuxta Bedam in Marcum, & alios scriptores: Non vltra carnalibus delectabor ceremonijs, & sacrificijs synagogæ, in quibus carnalis agnus locum tenebat: donec in patrem meum, & in me, postquã surrexero & ascendero in cœlum, credat, & in Ecclesia fideliter immolet sacrificium carnis & sanguinis mei, & tunc bibam, id est, delectabor vobiscum & cum fidele populo super conuersione sua ad Ecclesiæ meæ fidem & religionem.

† De cō-
sec. Dist.
2. cap.
Quia cor.
De celeb.
missa. ca.
Cū Mar-
thæ.

Et

Et hymno dicto exierunt in montem Oliuarum, & ait eis Iesus: Omnes scandalizabimini in me nocte ista: quia scriptum est: † Percutiam pastorem, & dispergetur oves. † Sed postquam resurrexero, præcedam vos in Galileam.

† Zacha.
13. c.
‡ Matth.
26. c.
Luc. 22. d
6. q. 1. Imi
tare.

Benedictionem suæ nouæ cœnæ & nouo sacrificio præposuit, & postea distribuit, quo distributo gratias & laudes egit, exemplum nobis dans, vt & ita faciamus. Quibus actis, quæ passuri essent, annunciat, vt cum hæc illis aduenerint, reminiscantur quia hæc dixit illis. Et tamen addit, in ista nocte: quoniam tenebræ comparantur peccato, ita in me meamq; fidem peccabitis, vel fugiendo, vel me negando, vel fidem quam in me habetis perdendo. Iuxta Zachariæ. 13. prophetiam, quæ falli nequit: per quam pater filium in pastorem missum percuti finit, & eius oves ad resurrectionem dispergi, quas post resurrectionem ad caulas reducit.

Petrus autem ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint, sed non ego. Et ait illi Iesus: Amē dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam gallus uocē bis dederit, ter me es negaturus. At ille amplius loquebatur: Et si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Similiter autem & omnes dicebant.

Petrus nimis audax, & sibi soli fidens, trifariam errauit: primò, quod Christo, & Prophætæ quem adduxit, se præposuit: secundò, quia se ipsum alijs prætulit: tertio, quia suo & non diuino innixus est auxilio: ideo præ cæteris à Domino cadere permissus est. Nec tamen, vt ait Hieronymus, temeritas fuit Petri, sed ardens erga Dominum & saluatorem affectus, indiscretus tamē propter authoris maiestatem. Cui etiam cum diceret: Prius gallus uocem bis dederit, &c. Gallus enim diuersis horis noctis canere solet, & qualibet vice pluries. Ex quo etiam si post primum gallicantū Petrus negare incœpisset, & ante tertium gallicantū bis abneget, vel solum semel, semper ter negasse reperietur. Cui Petrus nimis forsitan audax, antequam pennas habeat, volare nititur, sed corpore presso, aggrauatur anima, vt ait Hiero. & timore humanæ mortis Dñi, timor serui superetur.

‡ Matth.
26. d.

† Et ueniunt in prædium cui nomen Gethsemani, & ait disci-

discipulis suis: Sedete hîc, donec orem. Et assumit Petrũ, & Iacobum, & Ioannem secum: & cœpit pauere & tædere. Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hîc & vigilate.

Gethsemani, vallis est ad radices montis Oliueti, vbi morti appropians exemplum nobis humilitatis ostēdit & discipulis iussit sedere, tribus verò iussit sustinere & vigilare, vt suam viderent & considerarent tristitiã. Inde expauescere cœpit, mortem agnosces sibi proximè imminere: vt enim Deus erat cuncta præuidens, ita homo erat mortem proximè futuram expauescens. Timet ipse Christus, Petrus autem nõ timet. Christus dicit: Tristis est anima mea vsque ad mortē. Petrus nõ veritus mortē dicit: Et si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Christus vt Deus, carnis fragilitatem agnoscit. Petrus verò tanquam homo, mortis virtutem ignorat.

Et cum processisset paululũ, procidit super terram, & orabat, vt si fieri posset, transfret ab eo hora, & dixit: † Abba pater, omnia tibi possibilia sunt: transfer calicē hunc à me: sed non quod ego volo, sed quod tu. Et venit, & inuenit eos dormientes. Et ait Petro: Simon dormis? Non potuisti vna hora vigilare? Vigilare & orate, vt nõ intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro verò infirma.

† Matth.

26. d.

Ioan. 12. d

Progressus paululum ab eis, orabat horam mortis si possibile esset ab eo trãfire. Vnde ad patrem clamat, Abba pater, quod idem significat, vt se vtriusq; populi saluatorem ostenderet, & ab vtroq; populo inuocandum. Abba enim Hebræum est, pater Latinum & Græcum. Præcatur autem & misericordiam patris, euasionem inquam mortis, & iustitiam eius, si commodè absq; morte redimere sit possibile patri, apud quẽ omnia sunt possibilia. Oratione autem facta venit ad discipulos, & inuenit eos dormientes. Ad Petrum verò prius sermonem dirigit, qui se cæteris iactabat audaciorē, & tamen primus omnium sopore obruitur, quod longè abest à defensione magistri vsque ad mortem, cum maximè immineret hora passionis.

Et iterum abiens orauit eundem sermonem dicens. Et reuersus, denuò inuenit eos dormientes (erant enim oculi eorũ grauati)

grauati) & ignorabant quid responderent ei. Et venit tertio, & ait illis: Dormite iam & requiescite. Sufficit, venit hora. Ecce filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite, eamus. Ecce, qui me tradet, prope est.

Solus abiit ut oret, qui solus agnoscebat periculum proximè futurum, & solus erat pro cunctis passurus. Et tertio orauit, ut nos ter doceret orare: primo à præteritis peccatis veniam, à præsentibus malis tutelam, & à futuris periculis cautelam, & ut orationes nostras prius ad Patrem & Filium & Spiritum sanctum dirigamus, & his mediantibus ad sanctos. Post trinam orationem iubet eos dormire, & verisimile est illos aliquandiu dormiuisse, & postea dixisse illis Christum, sufficit tantum requieuisse, quia venit hora, & iam adest, in qua filius hominis tradetur in manus peccatorum à peccatore. Propterea surgite, & illis obuiam eamus, ne nos timentes aut mortem fugientes inueniant. In quibus ostendit se non inuitum, sed volutarie passum, & quasi se illis obtulisse capiendum. Et adhuc eo loquente, venit Iudas Ischariotes, vnus de duodecim, & cum eo turba multa cum gladijs & lignis missi à summis sacerdotibus, & scribis, & senioribus. Dederat autem traditor eis signum, dicens: † Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite cautè.

† Matth.

26. c.

Luc. 22. c.

Ioan. 18. a

Dicitur Iudas vnus ex duodecim, in honorem cætorum, qui tale quid non sunt ausi, & cum eo longè vixerunt. Turbam autem & cohortem Romanorum assumit, ut nemo resistere audeat. Quia tamen hæc turba non sequebatur Christum, nec propterea cognoscebat eum, ideo Iudas illis signum dederat, ne alterum loco eius caperent. Signum autem huiusmodi erat: Quæcumque osculatus fuero, & c. Timès enim ne Christus è manibus eorum elaberetur, uti Lucæ 4. Cùm Iudæi duxissent eum in supercilium montis, ut eum præcipitarent, ipse autem transiens quasi inuisibilis, per medium illorum ibat: Ne inquam manus eorum effugeret, iussit eos ipsum sequi pedetentim, & magistrum post osculum statim tenere, & cautè ducere.

† Thren.

4. d.

Mat. 26. f.

Et cùm venisset, statim accedens ad eum, ait: Aue Rabbi, & osculatus est eum. † At illi manus iniecerunt in Iesum, & te-

Et tenuerunt eum. † Vnus autem quidam de circumstantibus educens gladium, percussit seruum summi sacerdotis, & amputauit illi auriculam.

† Matth.
26. f.
Luc. 22. c.
Ioan. 18. e

Iudas tandem quanta magistrum dilectione sit profectus, vt pro amoris osculo tradat eum in manus inimicorum osculo proditionis: & vt maior esset simulatio, eum vocat magistrum, cuius abhorret esse discipulus, imò eum tradit in iteritum, vt ab eius liberetur seruitio: & vt inquit Ambros. Suscipit Dominus osculum, non quòd simulare nos doceret, sed ne proditionem fugere videatur, sed implet quod scriptum est: ✠ Cum his qui odierunt pacem, eram pacificus Petrus autem seruans quod promiserat, eduxit gladium, & primo ictu articulam serui potificis amputat, & maiora facturus, si fuisset permissus.

✠ Psal.
119. b.

Et respondens Iesus, ait illis: Tanquam ad latronem existis cum gladijs & lignis comprehendere me. Quotidie eram apud vos in templo docens, & non me uenistis. Sed vt impleantur scripturae. † Tunc discipuli eius relinquentes eum, omnes fugerunt.

† Matth.
26. f.
Luc. 22. f.
Ioan. 18. e

Christus satellites quales sint ostendit, quippe quia viri tenebrarum, cum lumen oderint: quia quotidie in templo & lumine palam & non occultè docebat, & non apprehenderunt eum: nocte verò media, & tempore tenebrarum apprehendunt eum, sed non nisi Prophetæ prædixissent, & ipse voluisset, non illum tenuissent. Discipuli autem videntes seipsum voluntariè tradidisse, nec opus esse defensione, omnes relicto eo fugerunt, iuxta dictum Prophetæ: ✠ Elongasti à me amicum & proximum, & notos meos à miseria.

✠ Psal.
87. d.
Psal. 37. c.

Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo, & tenuerunt eum. At ille relicta sindone, nudus profugit ab eis.

Quis sit iste adolescens, nõ planè scitur, quidam dicunt Iacobum, què dicebant fratrem domini, quòd vnica semper sit vsus veste. Cæteri quendam adolescètem domus, in qua comederant cœnam: alij Ioannem Euangelistam esse. Neq; idem est cum eo de quo Ioannes ipse ait: Sequebatur Iesum Simon Petrus, & alius discipulus. Nã is de quo Marcus ait, Græcè dicitur *τετυκωτος*, id est, adolescentulus.

scntulus. Vbi autem interpres habet: Et tenuerunt eum, nonnulli Græci codices addunt, *ὅτι νεανίσκος*, id est, adolescentulus, ut scilicet in comitatu Christi adolescentulus quidam esset, cui adolescentuli alij Pharisæorum asseclæ, & imitatores, etiam insultarent. Tamen cum quidam Græci codices hoc non habeant additum, præstat textum non immutare.

† Matth. 26. f. Luc. 22. f. Ioan. 18. c. † Et adduxerunt Iesum ad summum sacerdotem, & conuerunt omnes sacerdotes, & scribæ, & seniores. Petrus autem à longe secutus est eum usque intro in atrium summi sacerdotis, & sedebat cum ministris ad ignem, & calefaciebat se.

Ioannes qui his interfuit, docet supra ceteros Christum primò ad Annam ductum, & quæ ibi gesta sunt, & ab Anna ad Caiphâ: sed summo mane. Apud verò Annâ Petrum se calefacisse. Vnde Marcus dicit, Calefaciebat se. Græci addunt: *πρὸς τὸ φῶς*, id est, ad lucem, & nō habent, ad ignem. Neque verba sedebat, & calefaciebat, atque ita *τὸ πρὸς τὸ φῶς*, id est, ad lumen, iungendum est non cum participio calefaciens, ut putat Caietanus, interpretans, quod calefaciebat se ad lucem, hoc est ad flammam ignis lucentem, ad differentiam carbonum ignitorum: quasi verò curæ fuerit Euangelistæ id distinguere. Sensus ergo est, quòd erat Petrus sedens cum ministris ad lumen, & calefaciebant se. Neq; ociose addidit Marcus, quòd sedebat ad lumen, quoniam id factum est, ut facilius inter tot viros agnosceretur.

Summi, verò sacerdotes & omne consilium querebant aduersus Iesum testimonium, ut eum morti traderent, nec inueniebant. Multi autem falsum testimonium dicebant aduersus eum, & conuenientia testimonia non erant. Et quidam surgentes, falsum testimonium ferebant aduersus eum, dicentes: Quoniam nos audiuimus eum dicentem: † Ego dissoluam templum hoc manufactum, & post triduum aliud non manufactum reedificabo. Et non erit conueniens testimonium illorum.

A falso. n. testimonio Christi condemnatione aggradiuntur, quod maximè prohibebatur in lege. Deute. 19. † Deute. 19. d. † Cum diligentissime perscrutantes inuenerunt falsum testem cōtra fratrem suum dixisse mendacium, reddent ei sicut

ei sicut fratri suo facere cogitauit. Multi autem falsi testes aduenerunt, sed nec eorum erant conuenientia testimonia. Pro conuenientia Græcè est, ἰδῶν, quod Erasmus vertit idonea. Mihi tam magis quadra videtur conuenientia, quàm idonea. Nam ἰδῶν μαρτυρίας vocant, vt putò, æqua testimonia, quæ inter se consentiunt. Nec minus falsi duo sequentes dicuntur, cùm falsa referant. Dixerat enim Christus Ioan. 2. Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Hi autem referebant: Ego dissoluam templum hoc manufactū, &c. Vnde nec immeritò etiam hos falsos testes appellat Euangelista. Nec propterea conueniens erat eorum testimonium, cùm plures hos Christi sermones audissent, nec in eo sensu intellexissent. Pontifex autem non habens vbi suum fundaret initium, fingit illa esse testimonia. Quod autè post triduum, Græcè dicitur διὰ τρεῶν ἡμερῶν, id est, per tres dies, siue tribus diebus. Docuimus tamen ex Budæo, διὰ cum genitiuo interdū sumi pro post. Ideo nec malè vertit interpres.

Exurgens autem summus sacerdos in medium, interrogauit Iesum dicens: Non respondes quicquam ad ea quæ tibi obijciuntur ab ijs? Ille autem tacebat, & nihil respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Christus filius Dei benedicti? Iesus autem dixit illi: Ego sum: & Et videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem cum nubibus cæli.

Cognoscens pontifex omnia hæc testimonia mera esse mendacia, non tamen cessat ipsum interrogare, vt occasionem nactus accusationis, iudicij sumat fundamentum: ideo nec illi Christus respondet tanquam responsione indigno, & tanquam interrogationes petenti indignas: videns forum iniquum, & tyrannicum tribunale: donec audiat Dei nomen in medium assumi. Pro cuius reuerentia respondit: Ego sum quem tu nosse debuisti, cùm sis sacerdos magnus, qui prophetias ignorasse, & earum tempora minimè potuisti, si sacerdotio dignus assumptus fueris. Et quod nunc intelligere negligis, aliquando in malum tuum videbis.

Summus autem sacerdos scindens vestimenta sua, ait:

X

Quid

† Matth.

24.c.

& 26.g.

Luc. 22.g.

Ioan. 16.a

Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam. Quid vobis videtur? Qui omnes condemnauerunt eum esse reum mortis. † Et ceperunt quidam conspuere eum, & velare faciem eius, & colaphis eum cadere, & dicere ei: Prophetiza: & ministri alapis eum cedebant.

† Matth.
26. g.
Luc. 22. f.
Ioan. 18. c

Scidit sacerdos vestimenta sua pro more Iudæorum audientium blasphemiam: sed nõ absque mysterio, quo sciendum designabatur sacerdotium illorum per peccatum pontificum. Tunicam verò domini non sciderunt milites, per quam Ecclesia Christi figurabatur indivisibilis. His autem gestis, tanquam blasphemum reum mortis Christum damnant, qui nil testimonij ex eo habent, nisi quod virtute diuini nominis fateri coegerunt, quo facile ipsum esse Deum cognoscere potuerunt. At contrà illum ovari genere contumeliarum, iniuriarum, & afflictionum exacerbauerunt, & affecerunt: & post iniquam in eum sententiam & condemnationem, tanquam in abiectissimum hominem, quicquid in ora veniebat, in eum debacchabantur.

Et cum esset Petrus in atrio deorsum, venit una ex ancillis summi sacerdotis, & cum vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Iesu Nazareno eras. At ille negavit, dicens: Neque scio, neque noui quid dicas. Et exiit foras ante atrium, & gallus cantauit.

Petrus autem stare promissis constanter præsumens, ad vocem ancillulæ, nullius etiam virtutis, Dei gratia destitutus, præceptorem suum negare non erubuit.

† Matth.
26. g.
Lu. 22. f. g.
Ioan. 18. c

† Rursus autem cum vidisset illum ancilla, cepit dicere circumstantibus: Quia hic ex illis est. At iterum negavit. Et post pusillum rursus qui astabant, dicebant Petro: Verè ex illis es: nam & Galileus es. Ille autem cepit anathematizare, & iurare: Quia nescio hominem istum, quem dicitis. Et statim gallus iterum cantauit. Et recordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei Iesus: Priusquam gallus cantet bis, ter me negabis. † Et cepit flere.

† Matth.
26. g.
Luc. 22. g

Antequam

Antequam Petrus secundum Christū negaret, exierat foras ante principis atrium. Et vt Marcus solus meminit, tunc primo gallus cantauit. Petro autem reuerso in atrium, secundo ab eo negatur Dominus. Cū verò statim exisset ianuam, vt Matthæus ait, vidit eum alta ancilla, & dixit eis qui stabant ad ignem: Qui hic erat cum Iesu Nazareno. In quibus peccatis perseverans, in grauiora incidit, vt qui minima spernit, in grauiora corruit. Et tunc gallus cantauit. Et recordatus Petrus verborum Domini, cepit flere. Græcè, *ἔπιβάλων*: Quod rectè vertit interpres. Nam *ἐπιβάλλω*, aggredior aliquid, & capesso significat.

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

CHRISTVS summo mane Pilato sistitur, accusatus non responderet, Barraba dimisso iudicatur, illuditur,

& ad crucifigendum ducitur: diuisis eius vestimentis inter duos latrones crucifigitur, ridetur, & blasphematur: ortis super terram tenebris aceto potatus expirat: à cruce depositus à Ioseph cum honore sepultus est.

E† T confestim mane concilium facientes summi sacerdotum cum senioribus & scribis, & vniuerso concilio, vincientes Iesum, duxerunt & tradiderunt Pilato. †Matth. 27. a. Luc. 23. a. Ioā. 18. c. f

Ex Cæsaris instituto Iudæi mortis pœnam non infligebant, sed damnatum ab eis morte, moris erat illum seculari iudici tradere: quod & de Christo faciunt, ducentes eum vinctum ad Pilatum pœfidem.

Et interrogauit eum Pilatus: Tu es Rex Iudæorum? At ille respondens, ait illi: Tu dicis. Et accusabant eum summi sacerdotes in multis. † Pilatus autem rursus interrogauit eum, dicens: Non respondes quicquam? Vide in quantis te accusant. Iesus autem amplius nihil respondit, ita vt miraretur Pilatus. †Matth. 27. b. Ioan. 19. b

Cū Pilatus Cæsaris apud Palestinam vices gereret, caue-